

Utsikt over Skjækervatnet fra Tjukklia. Skjækerhatten og Sukkertoppen i bakgrunnen. Foto: O. Tovmo.

OBJEKT NR. 133b

SKJÆKRA I VERDALSVASSDRAGET

Fylke: Nord-Trøndelag

Kommuner: Verdal, Steinkjer, Snåsa

Nedbørfelt: 252 km²

Skoggrense: Ca. 500—600 m o. h. Areal under denne: 40 %

Middelvannføring: 11,7 m³/s

Laveste/høyeste punkt: 105—1139 m o. h.

Marin grense: Ca. 180 m o. h.

Kraftpotensial: 285 GWh sammen med obj. 133a

Naturgeografisk region: 34a, 35h

Vassdragsbeskrivelse

Skjækra er sideelv til Helgåa i Verdalselva fra nordøst med tilløpsårer i Skjækerfjella, ca. 35 km fra samløpet.

Størstedelen av nedbørfeltet til Skjækerfjella drenerer østover, men en del mindre bekker renner ned i Skjækervassdraget. Den største av disse er Storbrenta som renner gjennom Fjellskjækra og Reinshorntjøna før den munner ut i nordøstenden av Skjækervatnet (440 m o. h.), som er den største innsjøen på

7,4 km². Vatn og innsjøer utgjør 8 % av nedbørfeltets areal.

Skjækerelva renner ut fra Skjækervatnet og har stort sett et rolig løp sørvestover, skiftende med småstryk og større loner. Vel én km nedenfor vatnet får elva tilsig fra Lågvassbekken som har sine kilder i Vakkerlifjellet vest for Skjækervatnet. Videre nedover får elva tilsig fra flere småelver og bekker, de største er Tverråa og Dyråa på østsida av dalen. Lengre nede blir elveforløpet mer urolig, og flere steder er det mindre fossefall til den munner ut i Helgåa (105 m o. h.) like nedenfor den mektige Skjækerfossen. Hele denne dalstrekningen er omlag 20 km.

Geologisk tilhører nedbørfeltet den nordøstlige delen av Trondheimsfeltet. Strøkretningen er hovedsakelig sørsørvest-nordnordøst. Store deler av landformene preges av denne retning.

Innen feltet er det mye bart fjell mens morenemateriale dominerer i dalbunnen. Bare enkelte steder er det spor etter breelvene. Ved samløpet med Helgåa derimot er det avsatt store mengder av materiale som disse elvene førte med seg. I dag er disse avsetningene terrassert.

Klimaet er suboseanisk. Nedbørstasjonen ved Skjækerfossen (110 m o. h.) viser en gjennomsnittlig årsnedbør på 1259 mm, Innover

OGNA/SKJÆKRA

M 1:250 000

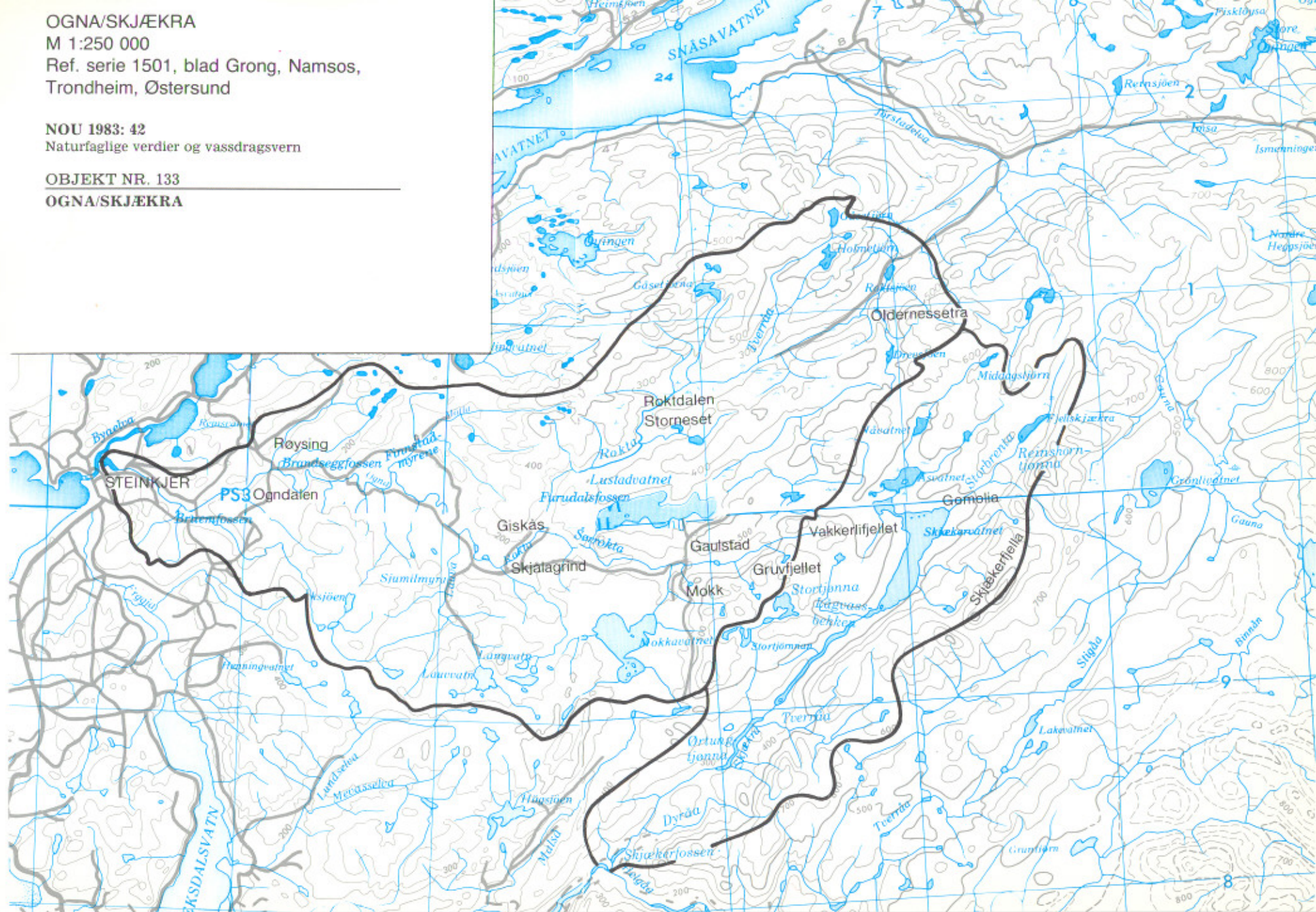
Ref. serie 1501, blad Grong, Namsos,
Trondheim, Østersund

NOU 1983: 42

Naturfaglige verdier og vassdragsvern

OBJEKT NR. 133

OGNA/SKJÆKRA

Skjækerdalen er nedbøren trolig høyere. Høy myrfrekvens og markerte suboseaniske innslag i floraen peker i den retning. Nedbørmaksimum er i oktober. Årsmiddeltemperaturen er ved målestasjon Verdal (60 m o. h.) 5,0° C og ved Sulstua (251 m o. h.) 3,0° C.

De viktigste vegetasjonstypene i nedre deler av vassdraget er lyngrik furuskog og heigranskog med til sammen 21 % av feltarealet. Skogen i øvre deler er mest engbjørkeskog (6 %). Fattige til mellomrike myrer er vanlig i hele nedbørfeltet og utgjør 10 %. Alpine naturtyper dekker vel halvparten av arealet.

Det er ikke fast bosetting i Skjækras felt, og vei finnes bare 2 km innover fra samløpet med Helgaa. Kulturpåvirkningen er minimal, men flatehogst setter sitt preg på deler av terrenget også her. Skjækervatnet har vært oppdemt, men dammen er nå revet og vannstanden normal. Det vil likevel ta lang tid før naturlige soneringer er etablert i vatnet.

Geofag

Nedbørfeltet ligger i Trondheimsfeltet, som er en del av den kaledonske foldesonen med nordøstlig til sørvestlig orienterte strukturer.

Hoveddalen med tilgrensede strøk har bergarter tilhørende Gulagruppen. Dalen følger bergartenes strøk. I dalbunnen og i dalens vestsida opptrer biotittskifer, mens gneiser utgjør østsida. De høyereliggende områdene i feltet består av grønnsteiner. Det kan nevnes at i vest tilhører disse Størengruppen, mens de i øst tilhører Fundsjøgruppen.

Skjækerdalen med Skjækervatnet dominerer landskapsmessig. Vest for dalen er det kollete former som går opp til 400—700 m o. h. I øst grenser den opp til Skjækerfjellene, der enkelte topper når over 1100 m o. h. i nord.

Dalbunnen er morenedekket, mens områdene omkring har bart berg. Landisens bevegelsesretning var mot vest. Dette framgår bl. a. av skuringsstriper i fast fjell og rygger i morenedekket (drumliner). Spor etter breelvene finnes sørvest for Skjækervatnet ved eskere og nede i dalen hvor det er spylerenner.

Mot samløpet med Helgaa er det breelvavsetninger som seinere er blitt terrassert.

Botanikk

Vegetasjonen innover dalen til Skjækervatnet har et suboseanisk preg med utstrakt myrdannelse og relativt rike forekomster av kystplanter. Dette er da også et nedbørrikt område. Mer enn halvparten av nedbørfeltet er fjell, som nesten utelukkende ligger i lavalpin

sone. Høyeste punkt (1149 m o. h.) tilsvarer omtrent grensen mot mellomalpin sone.

I Skjækerdalen er det på sine steder et velutviklet bjørkebelte, oftest i form av engbjørkeskog. I liene er det ellers store områder med fattig bakkemyr. Nedover dalen er det mye barskog, mest granskog av heitype, men også en del enggranskog og lyngrik furuskog. I dalbunnen er fattig flatmyr en vanlig vegetasjonstype. Vannvegetasjonen er glissen og artsfattig i Skjækervatnet, men mer velutviklet i mindre vatn og tjern.

Vanligste vegetasjonstype er einer-dverg-bjørkhei og ekstremrabb, men også lesidesamfunn som blåbær-blålynghei og finnskjeggstivstarrhei er vanlige. Rike utforminger finnes enkelte steder. Bortsett fra et område med gråor-heggeskog ved samløpet med Helgaa, mangler lavlandsvegetasjonen i nedbørfeltet.

I Skjækerdalen er en del skog grøftet, og Skjækervatnet har vært oppdemt, med langvarige følger for vannvegetasjonen. Bortsett fra dette er det ikke synlige naturinngrep i området.

Det er registrert knapt 350 arter av karplanter i området. Tallet virker lavt, men både lavlandsplanter og kulturpregede arter er svakt representert.

Fjellplantene er viktigste grupper og teller 80 arter. Skjækerfjella inneholder endel gode plantelokaliteter med forekomster av til dels sjeldne arter. Her kan nevnes reinmjelt og blåmjelt, samt de svakt bisentriske rabbetust og fjellkurle. Myrtust har en tilnærmet sørlig unisentrisk utbredelse, likevel med spredte forekomster opp mot polarsirkelen.

Kystplantene er få, men enkelte arter har interessante forekomster her. Det gjelder særlig dikevasshår og heisiv. Smørtelg og engstarr er også kalt suboseaniske. Både sørlige og østlige arter forekommer sparsomt.

Selv om vassdraget er lite, inneholder det et relativt variert utvalg av fjell- og skogvegetasjonstyper. De rike fjellområdene i nordøstlige deler av nedbørfeltet er de botanisk mest interessante. Skjækra har verdi som typevassdrag for midtre deler av Nord-Trøndelag.

Fugleliv

I Skjækerdalen preges fuglefaunaen av skog- og myrsamfunn som er relativt artsfattige, men typiske for regionen. Utenom selve dalen dominerer alpine naturtyper med en generelt artsfattig fauna, igjen typisk for regionen.

Det er ikke funnet enkeltområder som utmerker seg spesielt. Imidlertid er det grunn til

å framheve området ved Ørtungtjøenna, hvor det er representert flere, til dels produktive, naturtyper. Likeledes er det grunn til å nevne fjellbjørkeskogen i Gomolia og enkelte områder og forekomster av gammel skog med bl. a. osp og tørrfuru. De sistnevnte representerer viktige hekkelokaliteter for hullrugere som f. eks. *h a u k u g l e*.

Det er i alt registrert 81 arter i vassdraget, hvorav 67 er sett under prosjektets arbeid. Alle de 67 antas å hekke i området.

Både fjellområdene og skog- og myrområdene i Skjækra er ornitologisk sett relativt typiske for regionen.

På grunn av moderate naturinngrep har vassdraget referanseverdi og totalt er verdien som verneobjekt betydelig.

Ferskvannsbiologi

Skjækra felt rommer ett vatn av betydelig størrelse, Skjækervatnet på 7,4 km², som også er det største i hele Verdalsvassdraget. Ovenfor dette ligger Åsvatnet (1,6 km²), Nåvatnet (0,5 km²), Fjellskjækra (0,6 km²) og Middagstjøenna (0,3 km²). Lenger vest i feltet finner en Stortjønnan (0,9 km²). Alle ligger mellom 440 og 610 m o.h. Hovedelva nedenfor Skjækervatnet er delt i en rolig øvre og en mer strømhard nedre del.

Det er tatt prøver i Skjækervatnet, dets to største tilløpselver og i Skjækra, i alt på 7 elvestasjoner. I forhold til nedbørfeltets areal og de andre midlertidige vernede vassdrag er stasjonsnettet lite. Dette skyldes at undersøkelsen ble gjennomført med hele Verdalsvassdraget som mål.

Vannkvaliteten er ensartet, og innholdet av elektrolytter og kalk er lite. Variasjonene var for ledningsevne 13—20, kalsium 1,4—2,5 mg/l og pH 6,6—6,8. Skjækervatnet hadde siktedyp på 8 m og grønnlig farge. 6 andre vatn i Verdalsvassdraget var mer og til dels sterkt påvirket av humus fra de store myrene i nedbørfeltet, med siktedyp ned til 3,5 m.

I Skjækervatnet var det 8 arter av planktonkrepser. Tettheten var omkring 30000 dyr pr. m². Det totale utvalg av småkrepser var 19 arter, av

disse var det 14 arter vannlopper. Alle artene er vanlig utbredt i landsdelen. Bløtbunnsfaunaen var usedvanlig fattig, både når det gjaldt utvalg av dyr og mengder. På 3 m var den samlede våtvekten av dyr 0,1 g og på 5 m 0,4 g. Dette er et felles trekk for de fleste vatna i Verdalsvassdraget. Strandfaunaen var derimot variert med 14 dyregrupper. Døgnfluer var klart de mest tallrike, deretter fulgte steinfluer og vannmidd. Tettheten var alminnelig stor med 120 dyr i gjennomsnitt pr. prøve.

På elvestasjonene var tettheten av dyr ganske stor med gjennomsnittlig 180 dyr pr. prøve. Sammensetningen er typisk for Nord-Trøndelag. Døgnfluer, vårflyer og steinfluer var de vanligste.

I Skjækerfeltet ble det i alt funnet 19 arter døgnfluer og 12 arter steinfluer, derav henholdsvis 10 og 6 arter i Skjækervatnet. Arts-tallet for disse gruppene, såvel som av småkrepser, er omlag som i sidevassdragene Garbergelva og Nesåa og de beste delfeltene i Stjørdalsvassdraget. For hele Verdalsvassdraget er artsutvalget atskillig større og like stort som for Stjørdalsvassdraget. Et delfelt fanger bare opp en del av et vassdrags miljø- og faunavariasjon. Skjækra er svært uberørt. Den er særlig godt egnet som referansevassdrag. Det er ikke utført noen ferskvannsbiologisk forskning i området. Referanseverdien gjør framtidig forskning aktuell, og Skjækra vurderes til å representere ganske store verneverdier for ferskvannsbiologien.

Litteratur

- Bevanger, K. 1981. Fuglefaunaen i Skjækra nedbørfelt, Nord-Trøndelag. *K. norske Vidensk. Selsk. Mus., Rapport Zool. Ser. 1981—18*, 43 s.
- Koksvik, J. I. og Haug, A. 1981. Ferskvannsbiologiske og hydrografiske undersøkelser i Verdalsvassdraget 1979. *K. norske Vidensk. Selsk. Mus., Rapport Zool. Ser. 1981—4*, 67 s. + vedlegg.
- Sæther, B., Kofoed, J.-E. og Øiaas, T. H. 1981. Flora og vegetasjon i Ognas og Skjækra nedbørfelt, Nord-Trøndelag. Botaniske undersøkelser i 10-års verna vassdrag. Delrapport 5. *K. norske Vidensk. Selsk. Mus., Rapport Bot. Ser. 1981—9*, 67 s.